

Издавач

Филолошки факултет Универзитета у Београду

За издавача

Александра Вранеш

Уредништво

Gabriella Schubert

Томислав Јовановић

Rosanna Morabito

Драгана Вукићевић

Славко Петаковић

Предраг Петровић

Наташа Станковић-Шошо

Технички секретар

Љиљана Дукић

Коректура

Ливија Екмечић

Одговорни уредник

Радивоје Микић

Главни уредник

Бошко Сувајцић

Филолошки факултет Универзитета у Београду

ГОДИШЊАК

Катедре за српску књижевност са
јужнословенским књижевностима

за школску 2014/2015. годину

Година X

Београд 2015.

САДРЖАЈ

Огледи и студије

Томислав Ж. Јовановић <i>Апокрифно казање како беше састављен Псалтир</i>	11
Снежана Д. Самарџија А јунака нема, као Марко <i>(Осврт на историју тумачења једне епске биографије)</i>	25
Ана В. Вукмановић <i>Конструкт простора у јужнословенској усменој лирици</i>	63
Драгана Б. Вукићевић <i>Дворска књижевност</i>	77
Зорица В. Несторовић <i>О Јоакиму Вујићу</i>	99
Милан Д. Алексић <i>Богдан Поповић и Велика Србија</i>	129

Venturi

Даница Ј. Јовић <i>Приступ и проблеми у класификацији предања</i>	147
Драгана С. Ђурић <i>Народна веровања и предања о одређивању судбине у Шумадији</i>	161
Милена М. Маринковић <i>Примена Пери-Лордове теорије формуле на нашу народну књижевност</i>	173
Зоран Д. Живковић <i>Његош у писмима</i>	183
Андријана С. Цветковић <i>Бајка у драми: бајка Баш Челик као предтекст истоимене драме Игорa Бојовића</i>	197

Ливија Д. Екмечић Хасанагиница Љубомира Симовића и питање жанра	211
Татјана С. Јовановић Канон и канонски рат	221
Милена Б. Милисављевић Поетичке особине путописа.....	237
Јована М. Јосиповић Наративни тоталитет.....	249
Миломир М. Гавриловић Спискови: поступак у прози Данила Киша.....	261
Тамара М. Љујић Судбина Јевреја у романима Александра Тишме и Данила Киша	277
Теодора Г. Јевтић Феномен андрогиније у делима М. Павића.....	291
Бојан М. Марковић Интеркултуралност у настави књижевности на примеру књиге песама Гарави сокак Мирослава Антића – методичка разматрања.....	305
Жељко С. Тешић Молитва пресветој Богородици Јефрема Сирина као подтекст поезије Новице Тадића.....	321

Прилози

Душан М. Иванић Дијалог преводиоца са оригиналом (Сима Милутиновић Сарајлија и швајцарски пјесник Јохан Лудвиг Ам Бил).....	335
Урош М. Ристановић Понедељак увече са Душаном Ковачевићем	345
Бошко Ј. Сувајцић In memoriam (О нашем Професору)	349

Бошко Ј. Сувајцић <i>Биографија Слободана Ж. Марковића</i>	353
Љиљана С. Дукић, Валентина У. Тасић <i>Библиографија Слободана Ж. Марковића</i>	355

Хроника Катедре

Валентина У. Тасић <i>Катедра за српску књижевност са јужнословенским књижевностима Филолошког факултета Универзитета у Београду у академској 2014/2015. години</i>	411
<i>Извештај о избору у звање</i>	443

Књижевни излог

Љиљана С. Дукић <i>Књижевни излог: Селективна библиографија Катедре за 2014. годину</i>	473
--	-----

Оцене и прикази

Томислав Ж. Јовановић МОНОГРАФИЈА О ДЕЛИМА ПОСВЕЂЕНИМ СВЕТОМ ПЕТРУ КОРИШКОМ У СТАРОЈ СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ (Приказ књиге: Ирена Шпадијер, <i>Свети Петар Коришки у старој српској књижевности</i> , Библиотека Ортограф, књига 4, Чигоја штампа, Београд 2014, 413 страна)	485
Снежана Д. Самарџија О КУЛТУРИ И ОКУЛТУРИ ИЛИ ШТА ВИДЕ СЛУШАОЦИ УСМЕНИХ КАЗИВАЧА И ЊИХОВИ ПОТОМЦИ (Немања Радуловић, <i>Слике, формуле, једноставни облици</i> , Чигоја штампа, Београд, 2015, 233 стр.).....	489

Даница Ј. Јовић	
НОВО ЧИТАЊЕ СТАРИЈИХ ЗАПИСА УСМЕНЕ ПОЕЗИЈЕ (Бошко Сувајђић, <i>Орао се вијаше. Предвуковски записи српске усмене поезије</i> , Филозофски факултет – Ниш, Филолошки факултет – Београд, Ниш, 2014, 414 стр.).....	495
Ана С. Живковић	
РАЗНОЛИКИ ОДРАЗИ ЛАЗЕ ЛАЗАРЕВИЋА И СИМА МАТАВУЉА У ОГЛЕДАЛУ КЊИЖЕВНОСТИ (Драгана Вукићевић, Снежана Милосављевић Милић, <i>Огледавања – Лаза Лазаревић и Симо Матавуљ</i> , Филозофски факултет у Нишу, Ниш, 2014)	501
Миломир М. Гавриловић	
ОТКРИВАЊЕ (НЕ)ПОЗНАТОГ РАСТКА ПЕТРОВИЋА КАО ЛИКОВНОГ КРИТИЧАРА (Растко Петровић, „Изложбе”. Поговор: Предраг Петровић. Уметничка галерија „Надежда Петровић”, Чачак, 2014).....	513
Александра П. Бјелић	
ЗБОРНИК МСЦ-а 44/2 (<i>Први светски рат и српска књижевност; Два века од Вукове</i> Мале прстонародне славеносрпске пјеснарице, Зборник радова са 44. Научног састанка слависта у Вукове дане одржаног у Београду од 11. до 14. септембра 2014. године. Београд, Међународни славистички центар, 44/2, 2015, 619 стр.)	517
Ливија Д. Екмечић	
МЕТОДОЛОГИЈА СТЕРИЈИНЕ ДРАМАТУРГИЈЕ (Приказ књиге Саве Анђелковића „Драматургија Стеријиних комедија”, Позоришни музеј Војводине, Нови Сад, 2012)	523
УПУТСТВО ЗА ПРИПРЕМУ РУКОПИСА	527

Миломир М. Гавриловић*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет, докторанд

ОТКРИВАЊЕ (НЕ)ПОЗНАТОГ РАСТКА ПЕТРОВИЋА
КАО ЛИКОВНОГ КРИТИЧАРА
(Растко Петровић, „Изложбе”, (поговор: Предраг Петровић),
Уметничка галерија „Надежда Петровић”, Чачак, 2014)

Знамо да Растку Петровићу сликарство није било страно: одрастање уз Надежду Петровић или предратна окупљања у кући Петровића, којима су присуствовали и признати сликари и вајари; тек се понекад истакне у предговорима или биографским маргиналијама да странице *Откровења* кресе Расткови дуборези, као што и странице примерка путописа *Африка* коју је поклонио Иванки Дероко испуњавају његови цртежи. Знамо да то нису једини створени облици који су при судару авангардног Петровића са белином папира уобличени не речима, већ ликовним средствима. Поред тога, објављен је и читав низ текстова, у којима се Растко Петровић открива као ликовни критичар и теоретичар, које је Растко пласирао у периодику од 1921. до 1935. године, и, који се, по правилу, прештампавају тек понекад у оквиру разноликих избора Расткових дела, и то само они познатији, посвећени стваралаштву послератних водећих сликара и вајара. Када се сагледа целина Растковог стваралаштва, није тешко увидети зашто је у први план истакнут, са правом, Растко романописац, путописац, есејиста авангардног *zeitgeist*-а и националног контекста. Са друге стране, Петровићев есејистички опус, (а Растко се свакако није либио да проговори о читавом низу тема које су га, као уметника, интересовале), пре свега је познат преко неколиких есеја, попут *Хелиотератије афазије* или текста *Општи подаци и*

* gasha88gm@gmail.com

живот песника, да не помињемо чувено *Младићство народног генија*, који пружају кључеве за разумевање Петровићеве поетике. Осим ретких радова, попут оних Лазара Трифуновића, није много писано о Растку Петровићу као ликовном критичару, нити су та његова стремљења превише истицана, оставши на рубу интересовања (и књижевних и ликовних) историчара за Растково дифузно стваралаштво. Ту својеврсну неправду тежи да исправи, или барем да умањи, књига *Изложбе*, у којој су сабрани најзначајнији и најуспелији есеји Растка Петровића о сликарству и вајарству. Књига је изашла 2014. године, у едицији „Равнотежа”, коју објављује Уметничка галерија „Надежда Петровић” из Чачка. Текстовете је изабрао и распоредио Владан Матијевић, док је поговор приложио Предраг Петровић, поуздано и ефектно представивши одабрану Расткову есејистику. Овакав издавачки напор треба похвалити: значајни опсег есејистичког промишљања нашег великог писца је приказан са не тако познате позиције, са које се може квалитативно другачије посматрати Растково дело у целини.

Дванаест есеја, колико сабирају *Изложбе*, условно можемо поделити у четири групе, према поступку и у тексту представљеном феномену. Највише је оних есеја у којима се Растко бави домаћим темама и ликовним уметницима: *Изложба Бјелића, Добровића и Миличића, Сава Шумановић и естетика стварног у новој уметности, Изложба Мила Милуновића и Сретена Стојановића, Петар Палавичини, Изложба Сретена Стојановића у Уметничком павиљону, Изложба „Цвијете Зузорић”* – последњи текст представља својеврсни преглед тадашње југословенске ликовне сцене. Поменуте текстове карактерише удвојеност аналитичког приступа: са једне стране, Петровић се бави теоријским питањима, пише о проблемима естетике, о импресионизму, експресионизму, кубизму, о модерном сензибилитету који самерава са естетикама пређашњих праваца; такође, детектује новине и измене, како у домаћем, тако и европском оквиру, естетских парадигми модерне ликовне уметности. Са друге стране, Петровић представља лик и дело уметника о којима данас размишљамо као о класицима – сликара и вајара, а у то доба, младих уметника, међу којима препознајемо и неколико Расткових пријатеља са париских студија. Приказујући естетику стваралаштва сликара и вајара, Петровић указује на одлике самог стваралачког поступка и на својеврсну поетику самог стварања, не пропутивши да о делима и естетикама приложи вредносни суд. На ову целину се наслања и следећа, коју чине текстови *Изложбе у Паризу*, иначе први публиковани текст у којем Растко Петровић проговара гласом ликовног критичара, и *Савремено француско сликарство на изложби „Цвијете Зузорић”*, који представљају својеврсни преглед покрета и

промена у модерном европском сликарству, и у којима ће Петровић, између осталог, изнети судове о Пикасу, кубизму и француској пластици.

Два су текста, заснована на теоријском и полемичком промишљању, посвећена надреалистичкој поетици: *Надреалистичка мисао* и *Живо стваралаштво и непосредни подаци подсвести*. У првом тексту, Петровић се бави надреализмом и у Француским и у домаћим уметничким круговима, пишући, између осталог, о поступцима и намерама надреалистичког стварања, о односу надреалиста према традицији и стварању, не пропустивши да укаже на централна кретања, али и ограничења надреалистичке мисли. У другом тексту, Петровић указује, дотакавши се и аутопоетике, на ограниченост надреалистичког поступка, усмереног ка изражавању садржаја подсвести, и то тек површних, што је поступак којим се суспендује „мобиљсање свих моћи свести”, што је, према Растку, суштински неопходно за саму креацију. Петровић указује и на још једну „заблуду” надреализма: усмереност на изражавање идеја, а не емотивног регистра, преко којих се једино може допрети до „најдубљег живота личности”. Ова два есеја су значајна како за разумевање надреалистичког покрета (како иностраног, тако и домаћег), његових намера и илузија, тако и за позиционирање поетике самог Растка Петровића у оквиру турбулентне послератне авангардне књижевне сцене.

Последња два есеја, *Лаж (као духовна творевина)* и *Мисао*, попут текстова о надреализму, тек рубно можемо довести у везу са Растком Петровићем као ликовним критичарем; ипак, они су значајни, јер указују на шире оквире Растковог разумевања саме уметности, која се проказују при тумачењу насловљених феномена. Треба указати и на то да је Растков есејистички стил најдопадљивији у овим есејима, будући да су лишени потребе за теоријским уопштавањем или строгим вредносним судом. Последња два есеја из књиге *Изложбе* подсећају на литерарни замах оног Растка Петровића, који је познат преко своје поезије и романескних пројеката. Са друге стране, есеји, прикази и белешке сабране у *Изложбама* сведоче и о позицији Растка Петровића као интелектуалца у послератној Југославији – једног од ретких који је имао осећај и за национално и за европско, и који је покушао да самери та два искуства у свом стваралаштву, чему сведочи и овим текстом представљена књига.

Изложбе затвара текст *Растко Петровић као ликовни критичар*, у којем Предраг Петровић, поуздани тумач Расткових романа и авангардне поетике, осветљава оквире и домете Растковог промишљања о ликовном. Предраг Петровић указује не само на основе Растковог разумевања сликарства и пластике, већ и саме модерне уметности, неумитно усмерене

и одређене духом и динамиком времена. Раздвајајући авангардног Петровића – критичара модерног сликарства, од ликовног теоретичара и историчара, Предраг Петровић представља Растково разумевање ликовне форме и садржаја, као и употребе визуелних средстава, могућности визуелног приказа простора и доживљаја истог, мапирајући оквире својеврсног теоријског система који Растко формира кроз анализу естетике и семантике визуелног. Постављајући Расткове есеје о ликовној уметности у есејистички опус нашег авангардног писца, Предраг Петровић ишчитава авангардни подтекст и подтеме значајне за разумевање не само стваралаштва сликара и вајара о којима је Растко писао, већ и саме поетике Растка Петровића. Предраг Петровић указује и на природу Растковог херменеутичког метода, хибридне мешавине критичког, историјског и теоријског дискурса, али и указује на аналитички и пре свега, поуздани вредносни карактер Расткових премишљања о одређеним делима и уметницима, (одн. о „иманентним уметничким начелима и особеним квалитетима њиховог стварања”). Коначно, Петровићев поговор не само да ефектно представља Растка као ликовног критичара, већ његово разумевање ликовног медија доводи у везу са читавим низом мислилаца, попут Гијома Аполинера, Алберта Анштајна, Жоржа Брака, Вирџиније Вулф или Вилијама Џејмса, подсећајући нас да есејистички, не само ликовно-критичарски, опус Растка Петровића открива хоризонте интересовања најевропскијег (у смислу дослуха са оновременим духовним, научним и поетичким кретањима) од наших авангардних стваралаца.

Расткове есеје треба читати, ако не због интересовања за његову страст према ликовним (али и универзалним, уметничким) феноменима, онда због његовог есејистичког замаха, стилске допадљивости, значајних (ауто)поетичких момената, као и због оних места које откривају замах једне изузетне уметничке мисли. Према томе, нећемо одолети да потенцијалним читаоцима поставимо покоји изазов. Први од многих представља увод кратког текста *Лаж*, у којем се управо лаж, одређује естетском и стваралачком категоријом: „Лаж није само психолошки, морални или лични моменат, но је првенствено духовна творевина и естетско ослобођење имагинације, тако да подлеже истим законима којима и друга духовна стварања.” Други је, такође, уводна реченица есеја *Мисао*, у којем је, можда и најефектније, на српском језику, приказана чежња за неутаживим досегнућем вавилонског и александријског комплекса: „Чути, као далеки и блиски шум, као брујање, све оно што говоре, што су говорили и што ће говорити људи свих времена и човечанства; моћи прочитати све оно што су записале људске руке.”

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163

ГОДИШЊАК / Филолошки факултет
Универзитета у Београду. Катедра за српску
књижевност са јужнословенским
књижевностима ; одговорни уредник Радивоје
Микић. - Год. 1, бр. 1 (2005)- . -
Београд : Филолошки факултет Универзитета у
Београд, 2005- (Београд : Чигоја
штампа). - 24 cm

Годишње. - Варијанта наслова: Годишњак
Катедре за српску књижевност са
јужнословенским књижевностима
ISSN 1820-5305 = Годишњак - Филолошки
факултет у Београду. Катедра за српску
књижевност са јужнословенским
књижевностима
COBISS.SR-ID 120547596